

Trado

Barbora Sousedíková

Bakalářská práce
200x

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Design oděvu

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora Sousedíková**

Osobní číslo: **K11030**

Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**

Studijní obor: **Multimedia a design – Design oděvu**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Trado – Oděvní kolekce inspirovaná folklorem**

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část

Prostudování a analýza dostupných materiálů a informací, obrazová příloha, vlastní závěry v minimálním rozsahu 15 normostran.

Tématika folkloru. Mentalita lidového oděvu, lidový oděv v kontextu doby a vlivů na něj, jeho doznívání a jeho význam a užití v dnešní době. Přiblížení české výšivkářské tradice; jejích technik, ornamentiky, původu a vlivů, barevnosti a symboliky.

2. Praktická část

Výtvarné zpracování a realizace finálních návrhů v počtu 5 – 7 modelů.

Přenos tradičních textilních technik, konkrétně výšivky a některých principů kroje, do oděvu současného. Dámská nositelná kolekce v duchu ready-to-wear. Teoretická a technická příprava projektu, sběr potřebných informací, dokumentace realizace dle zadaných parametrů (moodboard, storyboard, skici s naznačením siluety, barevnost, popis materiálů, technické nákresy modelů, technické opisy, stříhové řešení, postprodukce). Práce musí být doplněná o dokument. fotografie z procesu tvorby, módními fotografiemi, popřípadě krátkým promo videem. Rozsah práce: cca 30 str., formát A4. Odevzdejte ve 2 stejnopisech v pevné vazbě. Součástí předané písemné práce jsou i 2 vyhotovení na CD-ROM. Na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK.

Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BARAN, L. – STAŇKOVÁ, J. Lidové kroje Slováků. 1. vyd. Praha: Pressfoto, 1985.

LANGHAMMEROVÁ, J. Lidové kroje z České republiky. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-293-6.

VÁLKA, M. Hanácká lidová výšivka. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1985.

LUDVÍKOVÁ, M. Lidová výšivka na Podluží, Uherské Hradiště: Slovákcké muzeum, 1982.

VÁLKA M. Sociokulturní proměny vesnice: moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-3908-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Art. Mária Štranecková, ArtD.

Ateliér Design oděvu

Datum zadání bakalářské práce:

3. října 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

16. května 2014

Ve Zlíně dne 20. února 2014

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

Mgr. Art. Mária Štraneková, ArtD.
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 28.4.2014

BARBORA SOUSEDKOVÁ
Jméno, příjmení, podpis

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Inspirací mé bakalářské práce je lidový oděv, tradiční techniky v konfrontaci s dnešním světem. V teoretické části se stručně věnuji historii krojů, jeho symbolice, původní funkci, archaičnosti a pátrání po kořenech lidové tradice. Poměrně velký prostor dávám také lidovému oděvu v dnešní době včetně jeho modifikací. V neposlední řadě zmiňuji současné módní návrháře, kteří se tímto tématem zabývali. Podávám report z podniku Tradice Slovácka, kde se věnují výrobě krojů. Pro lepší představu o situaci poskytuji rozhovor s dámskou krejčovou Soňou Kölblovou, která se šitím krojů zabývá. V praktické části detailně zdůvodňuji vybrané techniky, barevnost, materiály a celou filozofii mé kolekce.

Klíčová slova: lidový oděv, lidový kroj, folklór, výšivka, Slovácko

ABSTRACT

My work inspiration is a folk costume, traditional techniques in confrontation with the world today. In the theoretical part I briefly introduce the history of costumes, its symbolism, its original function, archaicness and search for the roots of folk tradition. I also give the relatively large space to folk attire nowadays including its modification. Last not least I mention contemporary fashion designers who dealt with this subject. I report on the company „The Slovácko Tradition“ where folk costumes are produced. To give a better picture about the situation I provide the interview to the seamstress Sonia Kölblová who deals with sewing of costumes. In the practical part there are detailed reasons given for the selected technology, colours, materials and all my collection philosophy.

Keywords: traditional costumes, folk costume, folklore, embroidery, Moravian Slovakia

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí své praktické části slečně MgA. Márii Štranečkové, ArtD. za vstřícnost a cenné rady.

Dále děkuji za podporu své rodině a příteli.

Děkuji také paní Smutné, paní Soni Kölblové a všem, co mi byli nějakým způsobem nápomocni.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

Nic není tak nebezpečné jako snaha být příliš moderní. Vystavujeme se tím nebezpečí, že vyjdeme rychle z módy.

Oscar Wilde

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 LIDOVÝ ODĚV V MINULOSTI	13
1.1 HISTORICKÉ PRAMENY	13
1.2 LIDOVÝ ODĚV.....	15
1.2.1 Pracovní.....	15
1.2.2 Sváteční	16
1.2.3 Obřadní.....	18
1.3 MATERIÁLY	19
1.4 SYMBOLIKA BAREV	20
1.5 LIDOVÝ ORNAMENT.....	21
2 TRADIČNÍ ODĚV V SOUČASNOSTI.....	23
2.1 TRADIČNÍ ODĚV NA JEDNÉ Z JEHO POSLEDNÍCH NOSITELEK.....	23
2.1.1 Šatník informátorky	24
2.2 TRADICE SLOVÁCKA O.P.S. V BLATNIČCE	25
2.2.1 Šňůrování	26
2.2.2 Štřapce na dámskou korduli z Hroznové Lhoty	27
2.2.3 Aplikace z vlny na pánské korduli	28
2.3 ZÁVĚRY Z ROZHOVORŮ S KROJOVOU ŠVADLENOU, SOŇOU KÖLBLOVOU.....	29
2.4 SOUČASNÍ NÁVRHÁŘI INSPIROVANÍ LIDOVÝM ODĚVEM	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
3 KONCEPT KOLEKCE	36
3.1 STŘIHY	36
3.2 BAREVNOST	37
3.3 POUŽITÉ TECHNIKY	37
3.4 MATERIÁLY	38
III PROJEKTOVÁ ČÁST.....	45
4 DOKUMENTACE.....	46
5 FOTODOKUMENTACE	47
ZÁVĚR.....	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	57

ÚVOD

„Tradice, z latinského trado = odevzdávám, je výrazem pro stále a opakující se předávání hodnot hmotných i duchovních. Tradiční hodnoty vzniklé v dlouhém historickém vývoji mohou žít v současnosti jako kulturní dědictví, jestliže jsou citlivě zakotveny v dnešní společnosti a neodporují zdravému vývoji“ (Orel, 1973).

Celé své dětství jsem strávila v přírodě. Postupně jsem se jí vzdalovala, ať už to bylo životním tempem, nároky společnosti nebo prostě jen jinými starostmi. Proto mi přišlo více než přirozené ohlédnout se zpět do minulosti a čerpat inspiraci z dob našich předků, jejichž život byl zcela spjat s přírodou.

Přiznám se, že dříve jsem kroje, tak jak jsou dnes prezentovány, neměla příliš v oblibě. Ale když jsem pronikla pod povrch, poznala jsem význam a důležitost tohoto oděvu. Lidový oděv má neuvěřitelně dlouhou tradici. Je to pokladnice staletých technik. V podstatě je to až určitý mezigenerační dorozumívací prostředek. V geometrické výšivce můžeme nalézt symboly shodné s pravěkými bronzami a nádobami, renesance zase zanechala dělený šat i spoustu dalšího.

Jsem opravdu ráda, že jsem si vybrala toto téma, protože to zpětně považuji za svou kulturní povinnost. I díky praxi v krojovém textilu jsem měla možnost seznámit se s mnoha krojovými technikami. Je jich opravdu nepřehledné množství, každý krojový okrsek se více či méně liší. Praxe i rozhovory se Soňou Kölblou mi pomohly pochopit psychologickou stránku lidové tvořivosti.

Ve své práci budu vycházet z užitných typů kroje. Chci se věnovat zajímavým změnám v klasickém ustrojení. Plánuji se zabývat neobvyklými kombinacemi, tak jak opravdu v krojích prokazatelně byly a jsou. Mou první velkou inspirací je propojení pracovního oděvu s oděvními součástkami obnošených svátečních krojů. Je to úžasné propojení dvou zcela odlišných stylů. To mě přivedlo na myšlenku kombinovat slavnostní kusy oblečení s těmi „obyčejnými“. Zde nastoupila má druhá inspirace a to propojení s inovacemi posledních krojových nositelek, které pod sukněmi již nosí tepláky a spodní prádlo z vietnamské tržnice. Naprosto mě tedy fascinoval i tento, dá se říct, eklekticismus v rámci dvou odlišných světů.

Hodlám se tedy zabývat dalším možným vývojem některých krojových technik ze svátečního ošacení a krojových siluet, které hodlám konfrontovat se současným světem úpletů,

spodního prádla, oděvních štítků a nových materiálů. Neopomeni pevné formy, ornament a původní materiál. Chci, aby tak vznikla zajímavá a nositelná dámská kolekce, která bude dávat etnický odkaz na naše předky v moderní podobě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 LIDOVÝ ODĚV V MINULOSTI

1.1 Historické prameny

Věda se o kroje začíná zajímat až na konci 19. století, kdy už se kroj z běžného užívání většinou vytrácí. Je to smutný paradox, a tak se představa o kroji ve středověku skládá převážně z popisů cestovatelů, obrazů, kreseb, iluminací kancionálů a biblí a z děl anonymních umělců. Cenným zdrojem informací jsou dochované oděvy v muzejních sbírkách a depozitářích. (Langhammerová, 2001, str. 12-25)

Lidé dnes využívají možnosti zapůjčení krojových součástí z depozitářů muzeí a nechávají si podle nich zhotovovat nové u krojových švadlen nebo ve specializovaných podnicích. Nezanedbatelným pramenem jsou také dobové fotografie.

Významným obdobím je pro lidový kroj 16. století. Oděv v tomto období získává nové tvary a formy, komplikují se stříhy, vnášejí se do něj nové prvky. Ženský kroj se orientuje na pas, sukňe je v pase přestřižená, živůtek formuje hrudník pomocí šněrovačky. Oděv se tvaruje podle těla, a to pomocí stříhu, šněrování, kasání, např. u sukni, nebo vrapování, které se na některých krojích používá dodnes. Jedná se o naskládání látky do drobných záhybů, které se fixují přešitím a tzv. výšivkou přes vrapy. (Langhammerová, 2001, str. 13)

Spoustu renesančních prvků nalezneme i na kroji dnes. Dělený šat se ustálil, orientace šatu na pas již také zůstala, řasení z renesančních límců je totožné s řasením na dnešních krojových pánských košilích nebo na starších typech dámských rukávů.

Ve druhé polovině 18. století jsou již jednotlivé krojové typy vyzrálé a přitahují pozornost vzdělané společnosti, a tak dochází k jejich cílené dokumentaci. Je nutno podotknout, že kroj byl chápán, a tedy i popisován, pouze jako výtvarný prvek, a ne v širších souvislostech. Z vídeňských císařských rokokových plesů se dochovaly první souborné dokumenty například o moravských krojích. Šlechta se začala, částečně pod vlivem filosofa Rousseau, více zajímat o přírodu a oděv s ní spojený, a začala pořádat tematické císařské plesy v krojích, ve Vídni dokonce nazývané „hanácké svatby“. Pro tuto příležitost byly vybírány bohaté kroje. Ty byly detailně popsány i namalovány. Roku 1791 se v Praze konal slavnostní krojovaný průvod a výstava českých výrobků při příležitosti korunovace Leopolda II. Z této akce se však mnoho dokumentů nezachovalo. Další událost takového významu se

konala při korunovaci Ferdinanda V. v roce 1836. Konal se opět slavnostní selský průvod do Prahy. Vše bylo pečlivě zorganizováno, vhodné kroje byly vybírány krajskými úředníky. Tato událost byla historickým mezníkem zájmu o kraj. Kroje už nebyly prezentovány jen v průvodu, ale i na vystoupení v pražské Invalidovně, dohromady se všemi atributy folkloru, tj. hudbou, tancem, rekvizitami i scénou. Z této akce se zachovalo mnoho malířsky kvalitních kvaší (typ malby), zachycujících účastníky průvodu. Jsou jedním z nejcennějších dokladů o typech českých krojů z první poloviny 19. století. Kvaše jsou dnes uloženy v národopisném oddělení Národního muzea. (Langhammerová, 2001, str. 18-20)

Za významné považujeme i kolorované mědirytiny ze začátku 19. století od W. R. Grünera, které zachycují kroje z hlavních českých regionů. Moravské kroje jsou krásně zachyceny ze státem organizované akce ve velkém souboru kvaší z roku 1814. Wilhelm Horn zachytil moravské kroje o něco později, v roce 1837. Josef Mánes zase dokonale ztvárnil kroje z Hané, Slezska a Uherskobrodsko kolem poloviny 19. století. (Langhammerová, 2001, str. 22-28)

Obr. 1., 2. Pohlednice s českými lidovými kroji od Josefa Mánesa

1.2 Lidový oděv

Lidový oděv nemá pouze jednu polohu, jak by se na první pohled mohlo zdát. Má svou strukturu. Stejně jako my dnes, i lidé dříve, uvažovali, jak se pro danou příležitost obléknou. Takže jako my rozlišujeme denní oblečení od společenského, formální od neformálního, stejně tak uvažovali i lidé dříve v rámci svých rozličných krojových okrsků. Čím bohatší jednotlivé okrsky byly, tím rozmanitější měly šatník a bohatší oděv. Obecně však byly nejlepší šaty vyhrazeny pro nedělní návštěvu kostela, zvláště o křesťanských svátcích. (Stránská, str. 72-73)

Dodnes některé starší ženy oblékají na nedělní mši sváteční kroj, i když už ho jinak nenosí a oblékají se dle dobové módy.

1.2.1 Pracovní

Pracovní oděv musel být hlavně praktický, umožňovat pohyb a být snadno udržovatelný. Charakter pracovního oblečení není ani tak dán regionem či krojovým okrskem, jako spíše druhem práce, na kterou byl určen. Na mimořádně těžkou a špinavou práci se oblékaly staré, obnošené šaty, často velmi záplatované. Někdy svým vzezřením připomínají až patchwork. Významným činitelem byl levný a trvanlivý materiál. Používaly se různé kvality konopných, nebílených lněných a později i jemných bílených a barvených pláten. Později se plátka tkala na červeně pruhované nebo kostkované kanafasky nebo se tiskla tiskem z rezervy na oblíbený modrotisk. (Langhammerová, 2001, str. 43-45)

Tento druh tradičního lidového oděvu není příliš zdokumentován, jelikož byl národopisci kvůli své prostotě dlouho opomíjen. Proto není zastoupen ani v muzeích a není ani popsán ve starších pracích. V této oděvní sestavě se často využívaly obnošené součástky slavnostního oblečení. (Vondrušková, Vondruška, str. 143)

Podle pana Vondrušky a paní Vondruškové nemůžeme pracovní oděv považovat za kroj, protože svého nositele nevymezoval ze sociálního, teritoriálního a etnického hlediska. Oproti tomu paní Langhammerová ho jako kroj označuje. Je to tedy sporné. Z dnešního pohledu působí jako kroj, ale v podstatě jakýkoliv kroj by měl vymezovat stejnými znaky určitou skupinu lidí a to pracovní oděv nesplňuje.

Většina pracovních úkonů se odbyvala v základním jednoduchém oblečení. Protože jeho kritériem byl účel, nepodléhalo příliš regulím tradice. Vyvíjelo se minimálně, v podstatě

uchovávalo staré, dobře použitelné typy. Čas od času se do něj bez problému přimísily i zcela nové prvky, jindy se objevila část staršího ustrojení svátečního. Kombinacemi těchto prvků vznikala zajímavá a různorodá sestava (Langhammerová, 2001, str. 47).

Barevnost těchto krojů byla střídmější (Langhammerová, 2001, str. 44), byla dána hlavně dostupnými materiály (Mátlová, 1983, str. 31). Jednalo se o škálu lomených přírodních odstínů. Oblíbená červená barva byla použita jen jako akcent, např. ve stužce nebo proužku ve tkanině. Sytější barevnost přichází do ženského pracovního kroje až s výrobou továrních látek ve druhé polovině 19. století. Kroj mužů naopak ztratil továrními látkami na barevnosti. Zprvu muži přijali tlumené odstíny, později už oblékali černé kalhoty s černým krátkým kabátkem z polovlněné látky. (Langhammerová, 2001, str. 44-45)

Obr. 3. Ženy při práci. Vracov, okres Hodonín, kolem r. 1942.

1.2.2 Sváteční

Pro určité práce spojené se společenským aspektem, například sešlost žen při předání lnu, se nosívalo oblečení, které se označuje termínem polosváteční. Nebylo tak zdobné jako sváteční kroj, ale bylo z kvalitnějších a barevnějších látek. Tento oděv byl jemně zdoben výšivkou, lemy a dbalo se na úpravu hlavy. (Langhammerová, 2001, str. 52-53)

Slavnostní lidový oděv se původně pravděpodobně od pracovního neodlišoval stříhem nebo zdobností, ale jen tím, že byl novější. Svědčí o tom doklady z nejchudších částí Slovenska. Tento kroj má reprezentační účel, jeho nošení znamená vědomou příslušnost nositele k venkovu, danému místu a určité skupině lidí. (Vondrušková, Vondruška, 1988, str. 143)

Slavnostní typ kroje se nosil do kostela na nedělní bohoslužby, na společenské události ve vesnici, např. na taneční zábavu nebo pouť, ale oblékali ho také hosté či účastníci slavnostního rodinného obřadu, např. svatby (Langhammerová, 2001, str. 55; Mátlová, 1983, str. 25). I v rámci těchto příležitostí se kroj od sebe navzájem odlišoval, podle významu události byl buď okázalejší, nebo jednodušší (Stránská, str. 73). Zdobnost těchto krojů dosáhla svého vrcholu, ať už se bavíme o výšivce nebo o celkové architektuře oděvu, barevnosti, tvarování oděvu nebo užití cenných materiálů i doplňků (Langhammerová, 2001, str. 57). Proto byl velmi nákladný, a tak se ho co nejvíce šetřilo. Ihned po návratu z kostela se ukládal do truhly. Ženy si po cestě do vedlejší vesnice nebo města ohrnovaly svrchní drahé sukně, aby jim nevybledly. Boty a punčochy si oblékaly až těsně před městem. (Mátlová, 1983, str. 25)

Sváteční kroje se dále dělí do kategorií podle věku, pohlaví a stavu. Mladí, svobodní lidé nosí kroj nejzdobnější. U vdaných žen a ženatých mužů má kroj naopak vyzdvihnout jejich důstojnost. Honosnost je zastoupena ve výběru krásného materiálu. Znakem bohatého sedláka byl dlouhý beraní kožich z hnědé nebo bělavé usně. (Langhammerová, 2001, str. 57-62)

Obr. 4. Sváteční kroje z Podluží.

Slavnostní kroj se od jeho dřívější decentní podoby opravdu posunul. Sukně se zkrátila, v některých krojových okrcích až nad kolena, oděv se zakošatil a většinou zkostnatěl. Honosná výzdoba a škrobení s sebou přináší značnou nepohodlnost. Ženy často potřebují druhou osobu při oblékání kroje.

1.2.3 Obřadní

Jsou spojeny s významnými událostmi v životě člověka, ať už se jedná o křest, svatbu či pohřeb. Na každou tuto událost je specifický úbor (Langhammerová, 2001, str. 64).

Křestní oblečení se skládá z košilky, kabátku a čepečku. Čepečky bývají nádherně vyzdobeny korálky, krajkami, výšivkou, mašličkami apod. K oblečení náleží i křestní textilie, které byly také zdobeny výšivkou. (Langhammerová, 2001, str. 76)

Sestava oblečení svatebního páru byla vázána na místní kroj. Kroj pro nevěstu skrývá spoustu obsahových hodnot spjatých s magií. Najdeme v něm motivy lásky, symboliky života a jeho ochrany. Kroj nevěsty kromě věnce-čepení již vyjadřoval stav vdané ženy. Čepení je důležitou součástí svatebního kroje. Skládá se z vínku kolem hlavy, který symbolizuje panenství, zelená ratolest život, červené stuhy jako symbol života - krve a blýskavé ozdoby - zrcátka, mají odrážet zlé síly. (Langhammerová, 2001, str. 66-71)

Obr. 5. Nevěsta ve vlčnovském kroji.

Oblečení do hrobu měli lidé připravené v truhle řadu let a brali ho jako samozřejmost. Většinou se jednalo o sváteční oděv, aby se mohli důstojně setkat se svými milovanými v posmrtném světě. Starší generace často opakovala mladší, do čeho je mají do rakve ustrojít. (Stránská, str. 78)

Smuteční oděv se obvykle nelišil svou sestavou, ale barvou. Archaická barva smutku je bílá, která až do 19. století přetrvala na Horňácku a v Kopanicích. Obecně převažující jsou u nás však barvy temné - tmavě modrá a černá. V tomto smutečním úboru se nechodilo pouze na pohřeb, ale držel se v něm i smutek. Některé starší vdovy v něm už chodily po celý zbytek života. (Langhammerová, 2001, str. 75)

1.3 Materiály

Nejdůležitějšími materiály bylo vždy plátno, sukno a *šerka*. Venkovský lid se totiž snažil vystačit si s tím, co dům a hospodářství poskytuje, zejména pokud šlo o oděv všední nebo pracovní. Na sváteční kroje se někdy kupovalo drahých, dovážených látek, ale to bývalo omezováno všemožnými zákazy šlechty. (Stránská, str. 82-83; Mátlová, 1983, str. 31)

Plátna si ženy z vlastnoručně vypěstovaného lnu nebo konopí nejdříve tkaly podomácku doma, později veškerou tkalcovskou výrobu přejali řemeslní tkalci. Některí historici prý měří archaičnost lidové kultury podle toho, jestli je plátno tkané na domácích stavech nebo řemeslnými tkalci. Plátno dostávaly nevěsty do výbavy a pro venkovské služebné bylo součástí mzdy. Mohly se z něj zhotovovat takřka všechny oděvní součásti (košile, zástěry, kabátky, jupky atd.) Tkala se plátna různých kvalit, pro některé bylo využíváno předem bílených nití, ostatní se bílily až utkané. Šaty z nebíleného plátna mívali jen nejhudší lidé. Látka se před bílením vyvářela v louhu z dřevěného popela a pak se rozprostřená na louce polévala vodou. S plátnovou vazbou se můžeme setkat i u většiny kanafasů¹. Převrat znamenala výroba bavlny v tuzemských manufakturách a továrnách. Dříve se bavlněná plátna dovážela již potištěná nebo barvená pouze z orientu a používala se u nás jen vzácně. S větší dostupností se stává bavlna čím dál oblíbenějším materiálem. (Stránská, str. 83-86) Sukna bývala různé kvality, od hrubých až po jemné, které bývaly dražší. Nejčastěji byly tkány v keprové nebo plátnové vazbě, záleželo ale hlavně na jakosti a síle sepředené vlny a na zpracování. Z domácího hrubého sukna se šily haleny, kabáty, nohavice, papuče atd.

¹ Kanafas – oblíbená tkanina v 18 a 19. století s vytkávaným červeným nebo modrým proužkem, výjimečně kostkou. S oblibou se používala na sukně kanafasky, které byly součástí všedního ustrojení žen i nosily se jako vrchní sukně ke všem zemědělským pracím. Občas se nosily i ke kroji polosvátečnímu, později (v druhé pol. 19. století) sloužily už jen jako spodní sukně (Stránská, 1983).

Složitou řemeslnou výrobou se sukno zjemnilo a také zdražilo, proto se postupně stalo pro venkovský lid téměř nedostupným. V Čechách ho používaly už jen na sváteční oblečení, na Moravě zůstala dostupná hrubá sukna domácí výroby. Proto v Čechách a na západní Moravě začali lidé čím dál více používat polovlněné látky, jako *šerku*. *Šerka*² je látka různé tloušťky ze lněné osnovy a vlněného útku v plátnové (Stránská, str. 88-90) nebo keprové vazbě. Šily se z ní slavnostní sukně, všední šaty, ze silnější *šerky* se šily mužské kabáty, spodky, vesty apod. (Stránská, str. 90-91). Sukně - *šerky*, byly drahé, ale tak pevné, že se dědily i po několik generací. Jejich obliba klesla kvůli tomu, že byly příliš těžké (Mátlová, 1983, str. 33).

Stříhy jednotlivých krojových součástí, např. pánských košil, jsou často obdélníkové kusy plátna, které se stříhaly nebo trhaly po niti, aby se co nejvíce ušetřilo na materiálu, který byl cenný. (Mátlová, 1983, str. 33)

1.4 Symbolika barev

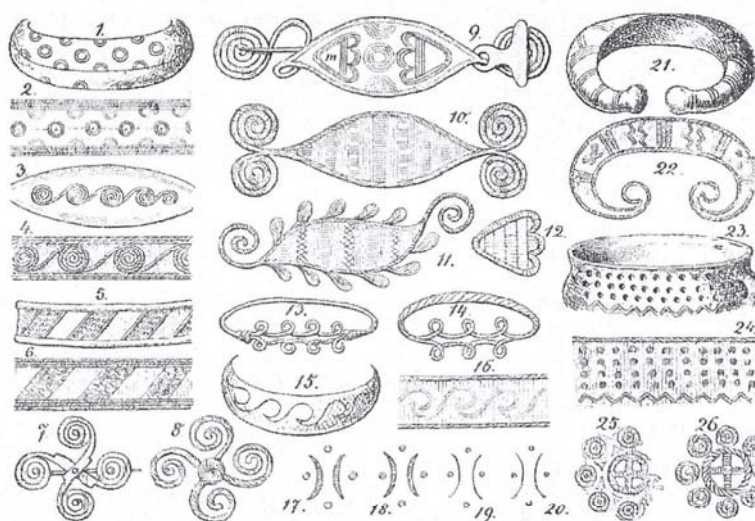
Červená barva patřila se žlutou a zelenou k nejoblíbenějším lidovým barvám. Červená barva je barva krve a života a je lidem považována za nejkrásnější ze všech barev. Lid této barvě přikládal magickou úlohu v ochraně dobytka, včel, vegetace, obydlí apod. Žlutá barva je barvou dozrálého zrna, která má prosperitní význam. Na Moravě má velkosváteční význam. Ve vyšívání postupně vytlačovala žlutá barva červenou. Zelená představovala lidu zdravý růst, mládí, a proto se uplatňovala zejména při narození a svatbě. Nejen živými, později umělými věnečky a kytíčkami, ale objevila se i ve vyšívkách, stuhách, šňůrkách a látkách samotného kroje. Modrá barva se uplatňovala více v odívání protestantů. Jejím šíření napomohl import indiga, rozvoj cechovních barvířství a obliba modrotisku. Používala se hlavně na všední oblečení (Stránská, str. 94). Bílá barva byla původně barvou smuteční. Křesťanství však nazírání na tuto barvu radikálně obrací a mění ji v barvu slavnostní (Václavík, 2009, str. 27-29). Výjimečně však zůstala smuteční barvou, například na Hornácku nebo v Kopanicích (Langhammerová, 2001, str. 75). Černá barva byla kdysi nejčastější barvou, ale koncem 18. století se již téměř nepoužívala (Stránská, str. 93). Když se vrátila do užívání např. na Slovácku, bylo jí nejdříve používáno jako okrajové

² Šerka – původní název je odvozen od původní nebarvené šeré vlněné příze (Mátlová, 1983).

a konturovací barvy. Vlivem náboženským a křesťanským se černá barva později považuje převážně za barvu smuteční. (Václavík, 2009, str. 27-28) Jako smuteční se uplatňuje až v 19. a 20. století (Stránská, str. 78).

1.5 Lidový ornament

Význam lidové ornamentiky je v dnešní době už více zapomenut než znám. Tak je tomu bohužel i u lidové ornamentiky. I tak se budu snažit co nejvíce poodhalit její tajemství, které pravděpodobně svou tradicí sahá až do pravěku (Havelková, 1885).

Ukázky, které shoduje se národní výšivání mor. co do ornamentů a podob s pravěkými bronzí a nádobami. Obr. 2., 4., 6., 8., 10., 11., 12., 14., 16., 18., 20., 22., 24. a 26. výšivání mor. — Obr. 1. bronz. náramek z okolí nefšatelského ve Švýcařích. — Obr. 3 bronzové spínadlo z Meklenburku. — Obr. 5. okrasa s kotle bronz., 7. bronzové spínadlo, 25. ozd. plíšek bronzový, všecky z Hallstattu. — Obr. 9. spínadlo ze Slatěnic. — Obr. 13. bronzový náramek, 15. ozdoba bronzové mísy, 21. bronzový náramek, všecky od Mohuče. — Obr. 17. a 19. ozdoby bronz. štítu pravěk. od Děvina nad Labem. Obr. 23. pravěká nádoba hliněná z krajín někteřích slov. Glinanů od Labu.

Obr. 6. Ornamenty výšivky shodné s pravěkými bronzí a nádobami.

Veškerý staroslovanský život i kultura byly spjaty s náboženstvím, které se celou svou podstatou upíná k přírodě. To se uplatnilo i v ornamentice. Slované uctívali kult Slunce, které si představovali jako ohnivý kotouč, běžící kolo, mlýnský kámen apod. Běžící Slunce, kruh s křížem nebo tečkou apod. se nalézají jako mystická znaménka na předhistorických památkách. Postupem času pozbyly svého významu, zachovaly se však až dodnes, zvláště ve výšivce. Specifické jsou vzory ve výšivání v okolí Uherského Ostrohu, Uherského Brodu, Ostrožské Nové vsi atd. Skládají se téměř výhradně z mystických znamének (Havelková, 1898).

Obr. 7., 8. Výšivky z Uherského Ostrohu

Obr. 9., 10. Výšivky z Vnorov

Ornamenty české výšivky nejsou spjaty pouze s textilní výšivkou, ale i s jinými materiály. Sekáčový kříž se vyskytuje i v rytinách kovových předmětů, jako např. na bronzovém plíšku nalezeném v Býčí skále u Adamova (Havelková, 1898). Též na kraslicích se vyskytují mystická znaménka. To je důkaz, že ornamenty se nevěžou výhradně k jedné technice nebo materiálu (Wanklová, 1903, str. 1).

S písmem se můžeme v lidovém vyšívání na Moravě setkat už od 17. století. Vždy jde ale jen o vlastní jména a letopočty. Písmo si oblíbily vyšívačky na Hané. Pracovaly s ním jako s ornamentem. Jméno zadavatelky všemožně přehazovaly a pracovaly s ním jako s výzdobným prvkem. Jelikož ale neuměly psát, vznikaly tak různé zkomoleniny. První národopisní nadšenci v nich viděli pozůstatky staroslověnského písma. V 19. století byla gramotnost již i mezi ženami rozšířena. Mužské košile na Slovácku se označují celým jménem, aby si je v početných rodinách nepopletli. Jinde, např. na Brněnsku se stále označuje lístkovanými nebo okřídlenými monogramy, které jsou záležitostí spíše estetickou, než praktickou. (Ludvíková, 1986)

2 TRADIČNÍ ODĚV V SOUČASNOSTI

2.1 Tradiční oděv na jedné z jeho posledních nositelek

Ač se to zdá neuvěřitelné, tradiční oděv ve všedním užívání přežil až do 21. století. I když se v dobové literatuře uvádí, že k jeho postupnému nahrazování oděvem městským dochází už od konce 19. Století (Beránková, 2008). Devastující vliv na lidový oděv měly obě dvě světové války. Lidé byli nuceni se zbavit opatrovaných krojových součástí a poválečný průmysl již nemohl ve stejné míře tradiční materiály a barviva dodávat (Václavík, 2009, str. 30). Navíc po změně společensko-ekonomického systému v druhé polovině 20. Století se zdála být existence tradičního oděvu sečtena. Přesto tento oděv i v roce 2013 denně obléká několik starších žen z okolí Uherského Hradiště. Jedná se převážně o osmdesátnice, narozené do roku 1930, na Podluží, Strážnicku a Kyjovsku i do roku 1940. Regiony jsou informačně dostupné, jezdí sem vlaky, je zde zapojena elektřina i internet. Je tedy skutečně pozoruhodné, že tradiční oděv oblékají a denně nosí až do dnešní moderní doby. (Beránková, 2008)

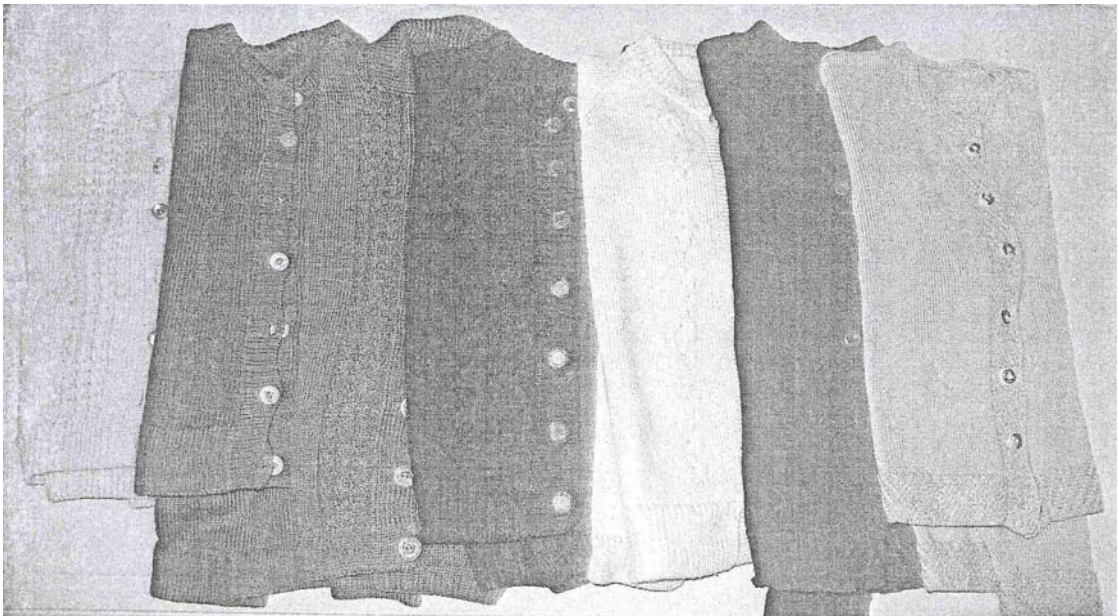
Informátorka z Uherského Ostrohu se narodila roku 1925 ve Veselí nad Moravou a do Uherského Ostrohu se provdala ve svých 22 letech. Informátorka obléká tradiční oděv již od raného dětství, od pracovního až po obřadní. Bydliště změnila jednou po svatbě, ale pouze v rámci jednoho krojového okrsku, a to ostrožského kroje. Sama rozlišuje tři varianty oděvu: městský, sedlcký a kroj. Městský oděv není nutné popisovat, sedlcký chápe jako tradiční oděv používaný každý den a kroj jako tradiční oděv sváteční neb obřadní. Informátorka byla svědkem odkládání tradičního oděvu již u spolužaček ve škole, později u sousedek, sama ho ale nikdy neodložila, hlavně kvůli ekonomickým důvodům početné rodiny. I tak měla nositelka poměrně velké množství kvalitních oděvních součástí. Jednodušší oděvní součásti si uměla nositelka sama ušít. (Beránková, 2008)

Obr. 11. Sváteční letní jupky.

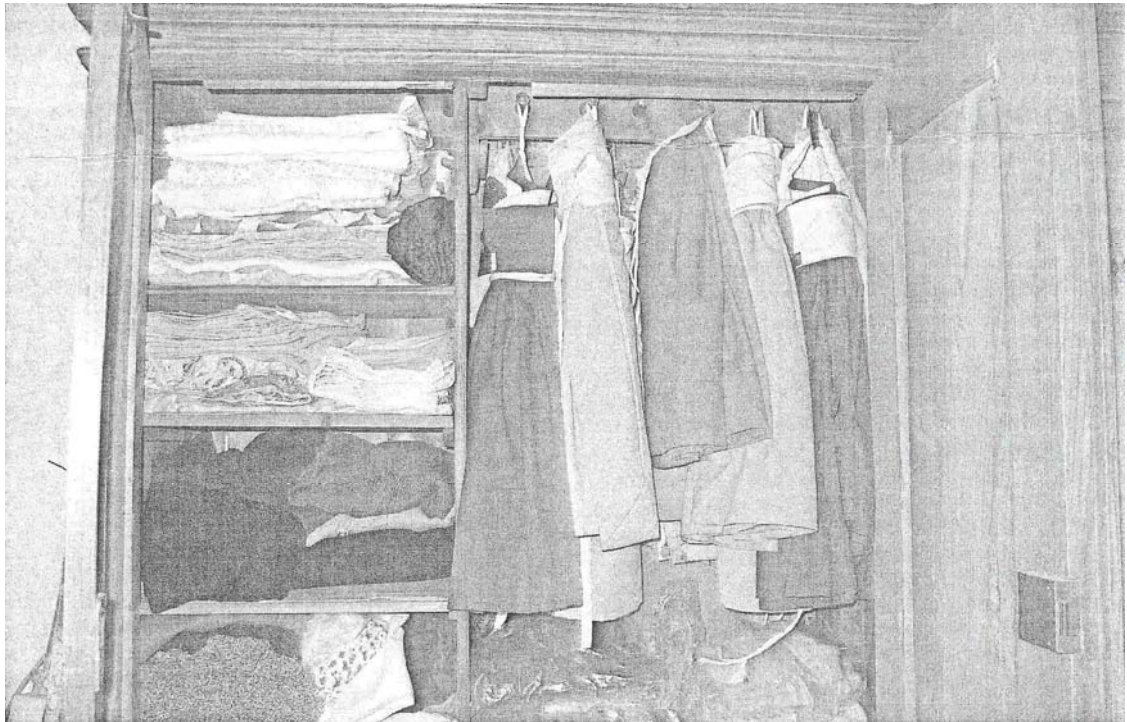
2.1.1 Šatník informatorky

Mezi nejstarší oděvní součásti patří vlnáky. K novějším kusům lze zařadit pletené svetry, vesty bez rukávů, zástěry s náprsenkou a konfekční spodní prádlo. Délka sukní je pár centimetrů pod kolena. Patří sem i sváteční komplet zděděný po mamince a přehozy po babičce a tetě. Boty nosila kupované. Říká, že jako stárka vyměnila metrák trnek za lodičky (Beránková, 2008).

Obr. 12. Svetry se vzorem podél knoflíkové lišty.

V létě informátorka obléká na spodní prádlo jupku, sukni a zástěru, bavlněné nebo směšové punčochy připevněné širší gumou. V zimě obléká na spodní prádlo pletený svetr, sukni a zástěru, pod sukni někdy i tepláky. Vždy má na hlavě šátek uvázaný pod bradu. (Beránková, 2008)

Obr. 13. Šatník informátorky.

2.2 Tradice Slovácka o.p.s. v Blatničce

Obr. 14. Sídlo Tradic Slovácka.

Jedná se o obecně prospěšnou společnost, která vznikla v roce 2005 za spolufinancování strukturálních fondů Evropské Unie. Firma se zabývá výrobou krojů tradičním způsobem,

jejich údržbou a opravou. Zákazníci si zde nechávají vyhotovit krojové součástky z různých krojových okrsků. Aby hotový výrobek vypadal přesně, jak zákazník chce (v krojích je totiž spousta módních odchylek), je nejlepší, když si přinese vzor. Nejčastěji lidé využívají možnosti zapůjčení krojů z depozitáře Slováckého muzea. Popřípadě donesou výrobek nafocený (Tradice Slovácka, 2008).

Další společnost se stejným zaměřením se nachází nedaleko, v Uherském Ostrohu. Ve stejném mikroregionu se šití krojů věnuje ještě dámská krejčová Soňa Kölblová, s kterou jsem pro tuto práci udělala rozhovor.

Měla jsem možnost zde strávit praxi a vyzkoušet si několik tradičních technik dříve běžně užívaných v krojích. Nyní bych Vám několik těchto technik ráda představila.

Obr. 15., 16. Dílna Tradic Slovácka a jejich vyšivací stroj.

2.2.1 Šňůrování

Technika známá hlavně z pánských „gatí“³, ale i „kordulí“⁴, používaná především na Slovácku. Jedná se o strojové našívání šňůrky - sutašky. Vzhledem k velikosti vzorů je to trpělivá a pomalá práce, musí se dávat pozor, aby se šňůrka nepřetáčela. Dříve se šňůrka přišívala ručně.

³ Gatě – pánské kalhoty.

⁴ Kordule – vesta, tj. živůtek bez rukávů do pasu.

Je zajímavé, že i podle barvy sutašky se dá poznat krojový okrsek. Černou sutašku mají v okolí Uherského Hradiště, červenou na Břeclavsku a v Mutěnicích. Modrou sutaškou zdobí krojové součástky například v Kunovicích a Popovicích a fialovou mají v Blatnici.

Obr. 17.

2.2.2 Šťapce na dámskou korduli z Hroznové Lhoty

Bavlnky se ponoří do vody s pivem a octem. Jednotlivé šňůry se namotají na dřívka a nechají se schnout. Po uschnutí se bavlnky z dřívek odmotají, ručně se našijí na pánskou korduli a dřívkem se načechrají.

Obr. 18., 19.

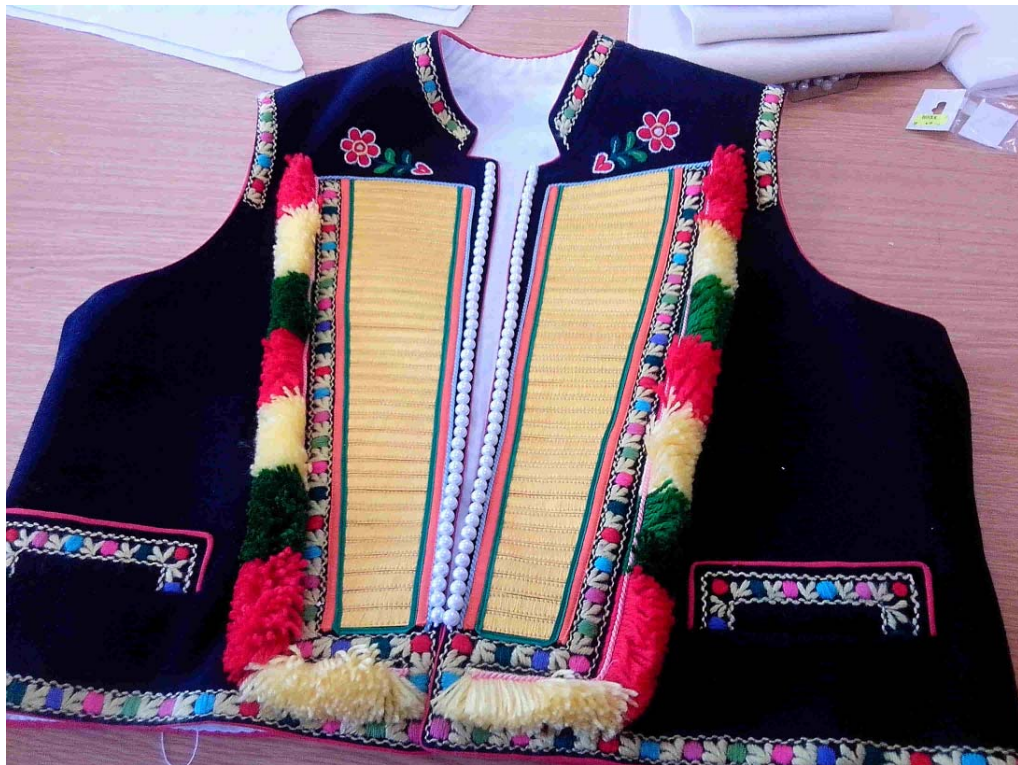
Obr. 20., 21.

2.2.3 Aplikace z vlny na pánské korduli

Pruh kartonu požadovaného tvaru se omotá vlnou a pomocí ozdobné šňůrky se našije na korduli. Potom se z vnější strany středem rozstříhne a papír se vytrhá.

Obr. 22.

Obr. 23.

2.3 Závěry z rozhovorů s krojovou švadlenou, Soňou Kölblovou.

Slečna Soňa Kölblová se v Uherském Ostrohu věnuje šití, opravám a praní krojových součástí. V lidovém oděvu se vyzná, nejen díky své praxi, ale i protože její předci kroj denně oblékali. Po své babičce mi ukazovala černou plyšovou kacabaju, šátky a černé střevíce. Kacabaja je krátký svrchní kabátek do pasu, zde v Ostrohu šitý buď z černého plyše, nebo

flanelu. S tímto typem flanelu se ovšem dnes už nesetkáme. Byl opravdu tlustý a teplý, připomínal až sukno. Zmíněná kacabaja je z černého umělého plyše. Ten se dá běžně sehnat v krojovém textilu v Uherském Hradišti. Lidé dříve byli menší, a tak je kacabaja na dnešního člověka opravdu malá.

Obuv byla vzácná. V početných rodinách se dívky pravidelně střídali při návštěvě nedělní bohoslužby. Šly ty, které měly boty. V rodině bývaly jeden, dva páry. Při pracích na poli a po venku chodívali bosí, aby si boty neponičili. Dříve dívky ke slavnostnímu kroji obouvaly vysoké černé krojové holínky bez šněrovačky. To bylo značně nepraktické, protože taková obuv hezky seděla pouze na jednu nohu. Proto holínky přejali šněrování, a tak si krojové boty mohly půjčovat mezi sebou.

Slečna Kölblová také uvádí, že se v krojích vyskytovaly módní výstřelky. Jako příklad udává dámský ostrožský kroj, který je vyfocen v knize Na Paletě krojů. Výšivka na rukávcích a obojku je zcela odlišná od běžných výšivek tohoto krojového okrsku. Zde se jedná o výšivku na plátně s vystříhanými středy podloženými modrou stuhou. Zcela totožný kroj můžeme najít i na fotce z roku 1941.

K: „V muzeu nadávali, proč se tam taková fotka dala. Vím ještě o jednom, který to má. Jestli to zrovna není jeden tady z těch dvou, co vím, že v reálu ještě existujů. To je prostě módní výstřelek. Byl na pár krojích, ale byl. A je to úplně něco jiného.“

„To asi neměli dávat jako zástupce.“

K: „Tak neměli, jenomže to bylo takové honem a na rychlo. Oni nevěděli, kdo jim na focení do toho průvodu dojde a v čem bude oblečený no. To už je jejich chyba.“

„Módní výstřelky pocházely většinou z městského oděvu?“

K: „Ano, nebo jak jezdili do Vídně nebo se opičili po městských no.“

Městský oděv ženy vídávaly nejčastěji o nedělích v kostele. Podle paní Soni Kölblové byla náтура vesnických žen taková, že když viděli nějakou módní novinku, chtěli ji hned taky. Takže si ji například doma hned vyšili.

„Slovácké muzeum vykupuje kroje?“

K: „Oni nemajů peníze.“

„ Takže spíš, kdo daruje.“

K: „No, spíš kdo daruje. A navíc, myslím si, že mají v depozitáři tolik věcí uložených.“

„Že to nemajů ani kde dávat“ doplnila maminka Soni Kölblové.

K: „Tož majů ted'ka pěkný depozitář, majů to v kasárnách.“

Z rozhovorů se Soňou Kölblovou jsem si také potvrdila, že poslední nositelky kroje v Uherském Ostrohu opravdu nosí viditelně pod sukněmi tepláky. Prý klasické modré. Svetry, což je další oděvní novinka, se ke všednímu kroji začaly nosit zhruba po druhé světové válce a vystřídaly tak lajbl⁵.

2.4 Současní návrháři inspirování lidovým oděvem

Lidový oděv v sobě skrývá mnoho možností k čerpání inspirace. I proto se tímto tématem inspirovalo již mnoho oděvních designérů. Ráda bych zmínila alespoň několik z nich.

Z tuzemských návrhářů se inspirovala moravským krojem Liběna Rochová. Vytvořila kolekci s názvem Memory pro výstavu Expo 2010 v Šanghaji. Kolekce se zabývá propojením částí tradičního lidového oděvu s moderním puristickým oděvem dnešní společnosti. Zajímá se také o sošné pojetí objemů krojů. Toho dosahuje použitím archaického materiálu – vlněného filcu. (Atlas Česka, 2012)

⁵ Lajbl – krátký kabátek s rukávy.

Obr. 24., 25.

Tao Kurihara je původem japonská oděvní návrhářka. Vystudovala londýnskou Central St. Martins. Ve své kolekci podzim/zima 2009 s názvem „Decoration accident“ se inspirovala zákusky a jejich ozdobami. Druhotnou inspiraci čerpala právě z východoevropského tradičního oděvu. V líčení se inspirovala srostlým obočím Fridy Kahlo. (Shackleton, 2009)

„I was really interested in the strength of Eastern European traditional costume and the unique balance of black, red and white“ Tao Kurihara (Shackleton, 2009).

V její práci tak můžeme obdivovat krásné výšivky, květinové potisky, nabírané siluety, sametové mašle, stejně jako mnoho dalšího. To vše v hlavní barevné paletě černé, červené a bílé (Shackleton, 2009).

Obr. 26., 27.

Lena Hoschek si v roce 2006, po asistování u Vivienne Westwood, založila vlastní značku. Ve svých kolekcích často vychází z dirndlu (Facebook, 2005). Dirndl je typ ženského lidového oděvu dříve běžně nošený v Bavorsku a Rakousku. Dirndl je v Rakousku i Německu velmi oblíbený. Dnes se nosí jako převlek na různých událostech, např. na německém Oktoberfestu. (WisegEEK, 2003)

Obr. 28.

Obr. 29., 30.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KONCEPT KOLEKCE

V této části práce se budu snažit detailně objasnit své záměry při tvorbě mé kolekce. Zdůvodním použité techniky, materiály, vybranou barevnost, siluety apod.

Inspirací mé práce se stal lidový kroj. Je to téma opravdu rozsáhlé, a tak si v něm každý může najít oblast, které ho zajímá a vždy z tohoto bohatého téma vyjít trochu jinak. Mně osobně nejvíce zaujala symbolika lidového oděvu, jeho tradice, modifikace a konfrontace s dnešním světem. Je úžasné, že ještě dnes ho některé ženy mají ve svém šatníku jako klasickou součást své garderoby.

Kroje jsou dnes prezentovány převážně ve své poslední slavnostní formě na různých folklórních akcích. Jedná se o oděv škrobený, bohatě zdobený a značně nepohodlný. Svou kolekci jsem chtěla pojmout jinak, protože tento všeobecně známý typ kroje mi není blízký. Oprostila jsem ji tedy od zdobných aplikací, snažila jsem se z kroje vyjít v jeho čistší archaičtější formě, která je mi bližší. Použila jsem tedy techniku ručního řasení, která se v kroji dříve běžně používala. V řasení také vycházím z objemů krojů, protože lidový oděv má spoustu vrstev. Z tradičních technik jsem použila také plisé. Kolekce zároveň obsahuje sportovní prvky dnešní módy, která se ke kroji zcela bez problému přimísila a tvoří opravdu zajímavou a různorodou sestavu.

Mým záměrem bylo vytvořit dámskou nositelnou kolekci, která bude pohodlná, moderní, bude umožňovat pohyb a dalším možným způsobem rozvíjet vybrané krojové techniky.

Jak jsem již zmínila v úvodu, mým hlavním resortem zájmu se staly změny v lidovém odívání. Inspirovaly mě pro vytvoření nositelné kolekce, která v sobě míchá prvky elegantního se sportovním a starého s aktuálním.

3.1 Střihy

Střihy krojů často vychází z obdélníkového kusu plátna, který se z kusu látky odtrhával po niti, aby se dosáhlo co nejmenších zbytků materiálu. Jsou používány např. na dámské řasené sukně nebo na rukávy pánských košil. V průramcích pánských košil je pohybu dosahováno vložением klínů, jak jsem se mohla sama přesvědčit během svého výzkumu.

V mých střizích jsem často používala nařasené obdélníkové kusy plátna, také půlkulový střih, který přirozeně dosáhne objemu látky a také střihy sportovního ošacení, které mi vlastně nadsazeně přijdou jako takový náš „novodobý lidový kroj“.

3.2 Barevnost

Při vybírání barevnosti látek jsem brala v úvahu symboliku barev, kterou jsem již rozvedla v teoretické části. Červená barva ve srovnání s ostatními dominuje. V lidovém pojetí je vnímána jako nejkrásnější. Já osobně mám tuto barvu také velmi ráda. Někteří lidé ji můžou považovat za agresivní, mě naopak uklidňuje a ráda se touto barvou obklopuji. Tento výběr byl pro mě tedy od začátku jasný. Dále jsem zvolila bílou barvu, která má v krojích také své nezastupitelné místo. Je to základní barva bílého plátna, které se používalo na téměř všechny oděvní součástky i v tehdejší bytovém textilu. Barvení látek totiž znamenalo další výdaje. Černá barva je dodnes používána na krojových botách a výtvarně kontrastuje s barevně hýřícími kroji a dodává jim patřičný šmrnc. Jako zástupce novodobé barvy jsem zařadila barvu šedou *melange*⁶, která je pro mě typickou barvou tepláků, mikin atd., do kterých se asi většina z nás převléká, když dojde po práci nebo škole domů.

3.3 Použité techniky

Rozvíjela jsem ruční krojové řasení, které se vyskytuje na archaických typech rukávců dámských krojů nebo např. na rukávech současných pánských krojových košil.

Silnými nitěmi nebo bavlnkou se materiál prošije po půl centimetru po celé délce látky ve dvou řadách vzdálených od sebe taktéž půl centimetru. Nitě se poté stáhnou a svážou k sobě. Vytvoří se tak řada drobných skladů, které se fixují přešitím. Nitě v látce zůstávají.

Dnes je toto původně ruční řasení nahrazováno širokým 0,5 cm strojovým stehem. Podle mě se ale nedosáhne tak krásného výsledku.

Na pár kusech kolekce je také použito plisé. To se na kroji vyskytuje např. v moravských Kopanicích.

Kolekci jsem chtěla mít dotaženou do konce, a proto jsem si nechala natisknout oděvní štítky se svým vlastním ornamentem. Toho jsem docílila tak, že jsem v Adobe Ilustrátoru název kolekce symetricky odzrcadlila a asymetricky vůči sobě upravila velikost písmen. Vzor se opakuje pravidelně v řadách a vytváří tak zajímavý ornament. Tím jsem také lase-

⁶ Šedá Melange – Žíhaná, bílo – šedá barva látky. Označuje se jako šedý melír.

rem ozdobila dvě kabelky a jeden top. Na jedné kabelce a topu je vzor laserem vyřizlý skrz materiál, na druhé je ornament *vygravírován*⁷.

3.4 Materiály

V kolekci jsem použila jak původní materiály, tak i netradiční zástupce dnešní doby. Kolekce vychází převážně z přírodních materiálů, které jsou dle mého názoru bezkonkurenčně nejpříjemnějšími materiály pro lidské tělo. Pohrávala jsem si s kombinacemi původního bavlněného plátna s bavlněnými a viskózovými úplety, které jsou novinkou v krojovém šatníku. Použila jsem také acetát. Výjimku tvoří na pár modelech plisovaný polyester, který byl zvolen záměrně kvůli trvanlivosti použité techniky. Experimentovala jsem i s neoděvními materiály, které jsem použila na kabelky a jeden top. Používala jsem speciální typ polystyrenu a pěny, které mě zaujaly svou lehkostí, pevností a barvou.

⁷ Gravírování – Laser vzor nepálí skrz materiál, ale vypálí ho pouze na jeho povrchu.

Model č. 1:

Tento model se skládá ze sportovní podprsenky a elegantní sukně. V košíčcích podprsenky jsou vloženy tvarované výztuže a nad nimi je podprsenka odšita do oblouků. Končí těsně nad pasem, kde je všita do gumy. Tento kus oděvu je inspirován plátěnými podprsenkami, které ženy později nosily pod svůj všední кроj. Sukně asymetricky využívá krojové řasení. Na levé straně se skládá ze dvou vrstev, na druhém boku je bohatě vrstvená, každý z těchto dílů je ručně zřasen a vodorovně našit přes pravý boční šev. Sukně je v pase všita do pevného pásu, zapíná se na skryté zdrhovadlo a knoflík, který je potažen stejným materiálem. V levém bočním švu jsou na obou sukních rozparky. Model je doplněn o psaníčko, které se zapíná na sedlářský knoflík a je ozdobeno ornamentem vyřezaným laserem.

Model č. 2:

V tomto modelu jsem zcela promíchala prvky sportovního ošacení s luxusními prvky kroje. Sportovní mikinu raglánového střihu jsem ozvláštnila rukávy z červeného plátna s krojovým řasením. Rukávy jsou ručně řasené a pod rameny zpevněné přešitím. Nejsou našity po celém obvodu, stejně jako rukávce slavnostních krojů. Mikina má oválný výstřih, lehce zdvihnutý nad rameny, průkrčník je všit do podsádky. Sukně se skládá ze dvou vrstev, spodní je v délce po kolena a vrchní sukně je ušita z plisé v délce po kotníky. Obě dvě jsou všity do prošívací gumy, ve které je odšit centimetrový tunýlek a provlečena šňůrka na stahování. Elastická stahovací šňůrka, která se běžně používá do tepláků, vychází z pásku ve středu předního dílu oděvními kovovými nýtky, konce jsou začištěny stříbrnými komponenty. Model je doplněn o batůžek. Je ručně šitý a zapíná se na sedlářský knoflík.

Model č. 3:

Tílko s podobnými prvky jako u prvního modelu. Košíčky jsou opět zpevněny tvarovanými výztužemi a nad nimi odšity do tvaru oblouku. Přední díl je ponechán podstatně delší než zadní. Kalhoty jsou rovného střihu, mají dvě geometrické boční kapsy, Spodní díl kapsy je ušit z melírovaného šedého úpletu. Kalhoty jsou v pase všity do gumy. Na zadním díle je do pásu také všita sukýnka z ručního řasení. Spodní lem je olemovaný proužkem šedého úpletu.

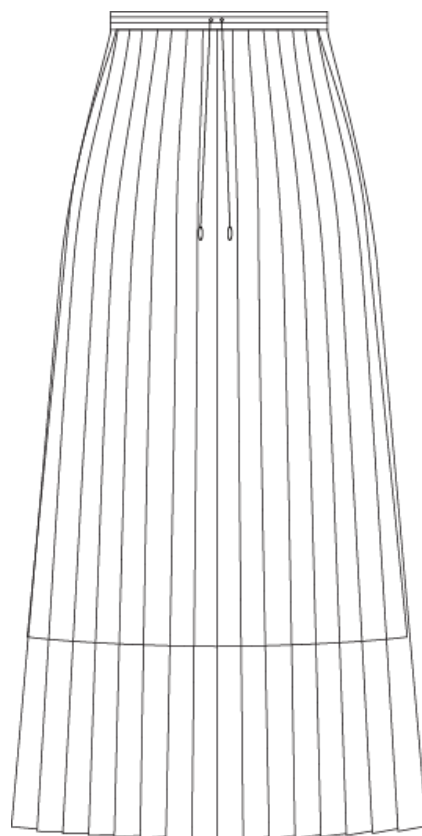
Model č. 4:

Na šatech půlkolového střihu je použito ruční řasení pro změnu ve vertikální linii. Rukávy spadají pod ramena, oděv je asymetricky zřasen. Šaty jsou doplněny o tepláky, které jsou v pase a u kotníků všity do gumy. Na teplácích jsou vypracovány kapsy.

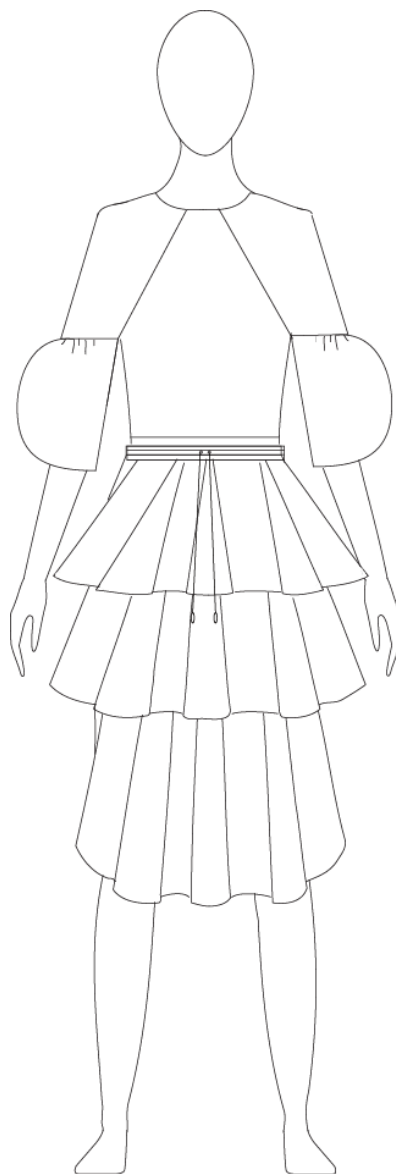
Model č. 5:

Vrchní díl jsem vytvořila jako svůj pohled na zkostnatělost slavnostního kroje v jeho poslední fázi. Na předním díle je vyřezán ornament z písma, který je podlepen červeným plátnem a vytváří tak zajímavý akcent. Zadní díl je lehce rozevřený, protažený a zavazuje se pouze nahoře na stužku. Tvoří až jakýsi krunýř. Sukni u tohoto modelu mám zatím rozpracovanou, proto je na fotce zastoupena sukni z modelu číslo dvě. Sukně u tohoto modelu má dvě vrstvy (viz technický náskres). Spodní sukně je dlouhá ke kolenům. Vrchní sukně je z bílého plisé na předním díle, zadní díl je z bílého acetátu. Sukně je všita do elastického pásu se zavazováním na šňůrku. Délka je opět od boků po kotníky.

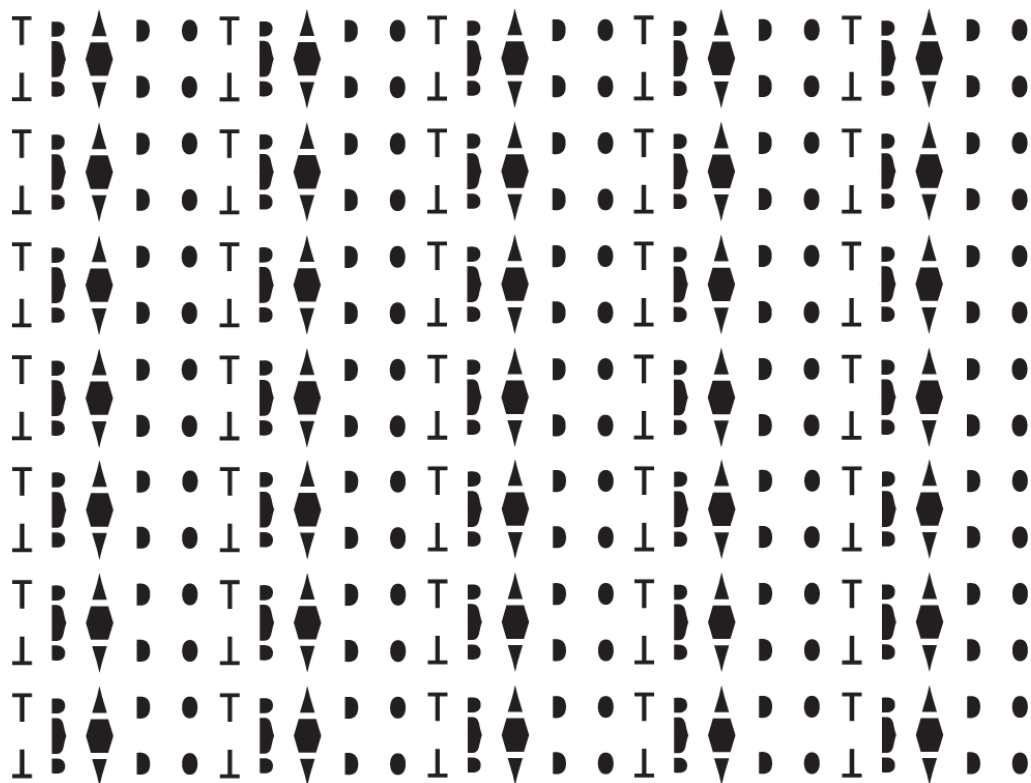
Model č. 6:

Poslední model se skládá z vrstvené řasené sukně a mikiny s krojovanými rukávy. Spodní sukně je přiléhavá v délce těsně nad kolena. Na předním díle jsou na ní kaskádovitě našity ručně řasené pruhy v červené, bílé a černé barvě. Zadní díl je hladký. Sukně je všita do elastického pásu na stahovací šňůrku. Tato sukně mi připomíná vrstvení zástěr na kroji. Mikina je kombinací dvou materiálů – šedého melírovaného úpletu a lehkého bílého acetátu. Ozvláštňují ji baňaté rukávy.

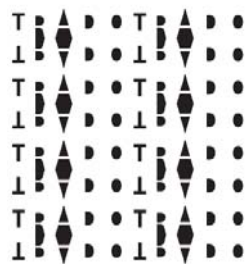

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

4 DOKUMENTACE

Obr. 38 Šablona na laser.

Obr. 39

Vzor oděvních štítků.

5 FOTODOKUMENTACE

ZÁVĚR

V této práci jsem poodkryla historii většiny z nás. V teoretické části práce jsem se proto snažila co nejvíce nastínit nejen lidový oděv, ale i způsob dřívějšího života, mentality lidí a kořeny lidové tradice. V praktické části jsem detailně zdůvodnila vybranou barevnost, koncept, střihy i jednotlivé modely.

Zvolené téma mě opravdu zaujalo a bavilo. Bylo to asi i tím, že jsem navázala na to, co je mi blízké, a tím jsou různé techniky. V kolekci jsem si vyzkoušela jak tradiční, tak i moderní techniky. Konzultacemi se spoustou pedagogů jsem získala spoustu nových zkušeností a pohledů na kolekci a její výstavbu.

Chtěla jsem vytvořit převážně nositelnou moderní kolekci. Dle mého názoru jsem splnila cíle, které jsem si vytyčila v úvodu této práce.

Čas strávený na této kolekci beru jako přínos. Kolekce mě posunula zase o krůček dále.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Atlas Česka. *Memory – Liběna Rochová reflexe tradic v oděvních objektech* [online]. 2012 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.kalendarakci.atlasceska.cz/memory-libena-rochova-reflexe-tradic-v-odevnich-objektech-palac-slechticen-mzm-brno-41232/>
- [2] BERÁNKOVÁ, H. Tradiční oděv v současnosti (na příkladu jedné z posledních nositelek z Uherského Ostrohu). *Národopisná revue*, 2008, roč. 18, č. 2, s. 96-102.
- [16] Facebook. *Lena Hoschek* [online]. 2005 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/LenaHoschekFashion/info>
- [3] HAVELKOVÁ, V. O starobylosti národního vyšívání moravského. *Časopis Muzejního spolku olomouckého*, 1885, roč. 5, s. 81-83.
- [4] HAVELKOVÁ, V. O symbolech v naší ornamentice. *Český lid: Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku*, 1898, roč. 7, s. 146-152.
- [5] LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové kroje z České republiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-293-6.
- [6] LUDVÍKOVÁ, M. *Moravská lidová vyšívka: Vydáno při příležitosti stejnojmenné výstavy v Brně*. Brno: Moravské muzeum, 1978.
- [7] LUDVÍKOVÁ, M. Písmo a lidový textil. *Umění a řemesla*, 1986, č. 1, s. 47-50.
- [8] MÁTLOVÁ, J. *Horácký kroj z Telečska, Dačicka a Třeštska. 1: ženský kroj*. 1. vydání. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost; Jihlava: Okresní kulturní středisko, 1983.
- [9] OREL, J. *Lidové vyšívky jihovýchodní Moravy: katalog výstavy*. Gottwaldov: Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1973.
- [10] SHACKLETON, H. *T is for Tao* [online]. i-D Magazine, 2009. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <https://www.myfdb.com/editorials/54814-i-d-editorial-t-is-for-tao-september-2009>
- [11] STRÁNSKÁ, D. *Lidové kroje v Československu: díl 1, Čechy*. 1. vydání. Praha: J. Otto, 1949.

[12] Tradice Slovácka o.p.s., *Výroční zpráva o činnosti Tradice Slovácka, o.p.s. za rok 2008* [online]. 2008 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z:

http://tradiceslovacka.cz/o_spolecnosti.htm

[13] VÁCLAVÍK, A. *Textil v lidové tvorbě: lidové umělecké textilie v Čechách a na Moravě*. 2. vydání. Luhačovice: Irena Voštová ve spolupráci s nakl. Atelier IM, 2009. ISBN 978-80-85948-71-4.

[14] VONDRUŠKOVÁ, A., VONDRUŠKA, V. *Tradice lidové tvorby: lidová hmotná kultura v Čechách a na Moravě*. Praha: Artia, 1988.

[15] WANKLOVÁ, M. *Moravské ornamenty*. Olomouc: Vlastenecký muzejní spolek, 1903.

[16] Wisegeek. *What is a Dirndl?* [online]. 2003 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z:

<http://www.wisegeek.com/what-is-a-dirndl.htm>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1.

http://www.ebay.ca/itm/Postcard-910158-Czech-Artist-J-Manes-Girl-Folded-Hands-Red-Babushka-Art-/371055671455?pt=LH_DefaultDomain_0&hash=item5664a4389f

Obr. 2.

http://www.ebay.ca/itm/Postcard-910119-Czech-Artist-J-Manes-Marina-Woman-Costume-Foreign-Art-/390833957810?pt=LH_DefaultDomain_0&hash=item5aff84ebb2

Obr. 3. http://na.nulk.cz/assets/1973_3_013.jpg

Obr. 4.

<http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/imagebank/4312658///Podlu%C5%BE%C3%AD%20Tvrdonice%202.6.2007%20%20124.jpg>

Obr. 5. <http://www.mvstudio.cz/images/vl.jpg>

Obr. 6. Havelková, V., 1885.

Obr. 7. - 10. Vlastní archiv

Obr. 11., 12., 13. Beránková, H., 2008.

Obr. 14. http://tradieslovacka.cz/galerie/kontaktyblatnicka_5.jpg.jpg

Obr. 15. – 23. Vlastní archiv.

Obr. 24. <http://www.lr-style.com/galerie/101006-memory/101006-memory-3035.jpg>

Obr. 25. <http://www.lr-style.com/galerie/100818-memory-shanghai/100818-memory-shanghai-1.jpg>

Obr. 26. <http://www.style.com/fashionshows/complete/slideshow/F2009RTW-TAO/#8>

Obr. 27. <http://www.style.com/fashionshows/complete/slideshow/F2009RTW-TAO/#10>

Obr. 28. htt-

[ps://www.facebook.com/photo.php?fbid=504171113020325&set=pb.266986963405409.-2207520000.1397500424.&type=3&theater](https://www.facebook.com/photo.php?fbid=504171113020325&set=pb.266986963405409.-2207520000.1397500424.&type=3&theater)

Obr. 29. htt-

ps://www.facebook.com/photo.php?fbid=504170853020351&set=pb.266986963405409.-
2207520000.1397499502.&type=3&theater

Obr. 30.

htt-

ps://www.facebook.com/photo.php?fbid=483259858444784&set=pb.266986963405409.-
2207520000.1397499506.&type=3&theater

Obr. 31. -47. Vlastní archiv.